

Carta oberta de Joan Comorera dirigida a Reis Bertral, dirigent d'Estat Català. ¹

Carta probablement escrita a la segona meitat de 1948.

Benvolguda amiga,

Us agraeixo que m'hàgiu fet conèixer les vostres inquietuds i preocupacions polítiques actuals. Jo penso que el vostre estat d'ànim és l'expressió d'un de més general. Car és evident que existeix una crisi en el moviment nacionalista de Catalunya. Les velles formacions polítiques tradicionals es liquiden i els nuclis dirigents, salvant excepcions conegudes, van passant al camp enemic. És lògic que aquest fenomen capfiqui i àdhuc desconcerti un bon nombre de vells militants nacionalistes, de bons patriotes. Molt més quan aquesta crisi no és la conseqüència d'un afebliment del sentiment nacional català. El sentiment nacional dels catalans és més fort que mai i és en el terreny nacional que el poble català ha aconseguit una positiva victòria davant el règim de classes franco-falangista. Aleshores, ¿com es pot explicar aquesta aparent paradoxa?

Val la pena que fem un esforç d'esclariment.

El problema nacional no és una abstracció, no és una entitat isolada. El problema nacional és part indissoluble del problema general de la Revolució. Hem, doncs, de veure'l a la llum de la lluita de classes, del seu desenvolupament i del seu objectiu històric.

Estem ara en la fase superior i última del capitalisme, la fase imperialista. La lluita de classes s'aguditza i la burgesia esdevé extra i antinacional. L'interès de classe prima per damunt de qualsevol altre interès. I tots els elements que intervenen en la vida col·lectiva són utilitzats amb l'objectiu únic d'assegurar el domini de classe, el monopoli de l'Estat, instrument de la classe dominant. Per a la burgesia el problema nacional, allà on aquest existeix, és matèria especulativa; se'n serveix si així convé momentàniament al seu interès de classe o en renega quan el posa en perill. I com que l'interès de classe

¹ Reis Bertral, posteriorment, s'incorporà al PSUC. Nota dels editors.

capitalista és incompatible amb l'interès nacional la burgesia acaba sempre per traïr la nació. (...)

L'especulació nacionalista de la burgesia catalana sorgeix com a factor polític quan Espanya va perdre les darreres colònies. Per bé que migrada, la indústria catalana era la més forta d'Espanya. Bona part de la producció anava a les colònies. La derrota militar del 1898 provocà, per consegüent, una profunda crisi econòmica. Perduts els mercats d'ultramar, la indústria catalana passà per moments de col·lapse. Molt ràpidament la burgesia catalana copsà que el gran mercat havia d'ésser Espanya mateix. Calia, doncs, assegurar a la indústria catalana el monopoli del mercat interior. Aquesta exigència econòmica podia satisfer-se mitjançant una intervenció activa i amb personalitat pròpia en la política espanyola. Les velles formes, la dels cacics lligats als partits de torn dels Cànoves i dels Sagasta, que satisfieren el primer període de la restauració les ambicions de la burgesia catalana, resultaven estretes, insuficients. Calia trobar el mitjà i el van trobar en el sentiment nacional, el ressorgiment del qual datava de molts anys i havia guanyat ja un grau suficient de maduresa.

Davant d'una monarquia trontollant, la burgesia catalana va jugar la carta republicana i nacionalista, copsant que amb el suport dels catalans ningú podria desconèixer ni subestimar la seva personalitat política. Donà més valor als aspectes negatius del sentiment nacional que els positius, a l'anticastellanisme que al catalanisme, amb la qual cosa posà en acció el principi permanent del nacionalisme burgès, reaccionari per naturalesa. Els incidents «revolucionaris» que van determinar la reacció anticatalana de la llei de Jurisdiccions, per part del Govern Central, van tenir aquesta característica. Amb aquesta especulació reaccionària, la burgesia catalana intervingué en la profunda mobilització de Solidaritat Catalana, el moviment nacional polític dels catalans, profundament republicà i progressiu, moviment nacional que havia de traïr tan aviat com aconseguís de la monarquia uns aranzels i una vaga promesa d'autonomia municipal. La burgesia, però, no copsà degudament que feia d'aprenent de bruixot que contribuïa a desfermar unes forces que ben aviat no podria controlar. Per això en la mesura que se n'adonés havia d'estripar les caretes republicana i catalana.

Per als catalans, les idees de República i Catalunya no eren artificials. Les dues idees lligades i complementàries han tingut sempre el màxim ressò entre els catalans. Molt aviat, el poble que la burgesia volia junyir especulant amb idees i sentiments pregons, se li escapà de les mans i emprengué el camí pel seu compte, amb desencerts i caigudes, amb períodes de desorientació i d'aparents defallences. Seguí, però, el seu camí, inexorablement, pujant els graons d'una major maduresa política i nacional. I Cambó, l'home representatiu de la burgesia catalana, llançà el nou crit de guerra, demostració palesa de l'angoixa d'una classe que se sentia ja superada per la classe obrera i la massa popular: «República?, Monarquia? Catalunya!» La burgesia catalana abandonà la República i es posà lliurea monàrquica, però la idea republicana i catalana avançà més, amb tal força i profunditat, amb una intervenció tan massiva de la classe obrera que ben pocs anys després, el 1923, la burgesia catalana traí Catalunya en provocar i finançar el *pronunciamiento* de Primo de Rivera, bo i sabent que sacrificava l'esquifida Mancomunitat. Per por al poble, per odi a la classe obrera, la burgesia, ni republicana ni catalana, es convertí en el baluard de la reacció. Col·laborà amb Primo de Rivera, sostingué la monarquia i serví al rei, no acceptà la República. Esgotat el seu instrument polític la Lliga Regionalista, pretengué adaptar-se a la nova situació republicana donant-se el nom de Lliga Catalana. Però, com que l'hàbit no fa al monjo, la burgesia no esdevingué per això catalana. Ans al contrari accentuà la traïció nacional. col·laborà en la «Sanjurjada» i amb els filofeixistes Lerroix i Gil Robles, als quals demanà que dissolguessin la Generalitat quan aquesta gosà ferir-la amb la Llei de Contractes de Conreu. I la hipòcrita Lliga Catalana fou dissolta el 16 de febrer de 1936, és a dir, quan Catalunya victoriosa reemprenia amb més força la vida nacional.

La burgesia catalana ja no intentà posar-se més caretes i es passà obertament al camp de l'anti-Espanya, de l'anti-Catalunya. Esdevingué una força més de les classes i castes que han oprimit els homes i els pobles hispànics, que han fet sempre de l'opressió nacional un dels seus objectius principals, històrics. La nostra burgesia conspirà amb els militars traïdors, amb els feixistes i els nazis, contra la República i prengué part activa en la sublevació del 18 de juliol. La burgesia catalana ha estat i continua essent una de les forces principals del

règim franco-falangista. I si ara dubta a lligar totalment la seva cort a la persona de Franco i més o menys col·labora en el canvi de façana, sempre que aquest canvi no signifiqui el restabliment de la República ni posi en perill el seu interès de classe, és per la por a una catàstrofe grossa, espaordida per la insoluble crisi econòmica i per la puixança d'una classe obrera i un poble que no han perdut pas les lliçons doloroses d'un República mancada, d'una guerra sagnant i d'una repressió de brutalitat incommensurable. Catalunya no compta! Els catalans no compten!

Per la manca d'un poderós partit de la classe obrera –fenomen històric degut a la perllongada pervivència de la reaccionària filosofia anarquista en el moviment obrer i la inversemblant estupidesa dels socialistes espanyols–, la bandera nacional que serví d'esquer a la burgesia passà a mans de la petita burgesia. La bandera nacional fou arborada pels partits republicans nacionalistes, hereus i continuadors, uns del vell federalisme pimegarrià i de l'anti-lerrouisme, despresos altres de la Lliga Regionalista els partits representatius de la ideologia i de les aspiracions social i nacional de la petita burgesia, de la menestralia, i, en part, de la pagesia. Els presidents Macià i Companys han estat els símbols d'aquest període i l'Estatut fou la seva expressió orgànica.

Ara ja sabem, amiga Reis Bertral, on ha caigut una Catalunya dirigida pels partits polítics nacionalistes petit-burgesos. Objectivament, històricament, no podia ocórrer altra cosa. Només dues classes tenen qualitat per a dirigir la nació: la classe burgesa i la classe obrera. L'estament intermedi, o el que en diuen les classes mitjanes, han d'ésser dirigides per la burgesia o per la classe obrera. I si per un conjunt de circumstàncies determinades esdevenen dirigents la nació va a la deriva durant un temps i, a la fi, és junyida per la reacció. Car la petita burgesia, estament intermedi, que pel sector més ric es lliga a la burgesia i pel sector més pobre s'apropa al proletariat, és vacil·lant, poruga, contradictòria i en moments de crisi s'espaordeix de la Revolució i opta pel compromís. Car els dirigents polítics petit burgesos sofreixen l'emmirallament burgès, assimilen els costums i vicis de la burgesia, tendeixen a considerar la política com un afer d'avenir personal i, en el millor angle, es perden pels viaranys d'un romanticisme revolucionari eixorc o d'un intel·lectualisme

especulatiu, esnobista paralitzador, si no s'acosten o no s'incorporen a la classe obrera en recerca de noves perspectives de combat i de victòria. Aquesta lliçó del 1931-1933, del 6 d'octubre de 1934, de la guerra i d'una Catalunya escolada pel règim terrorista de classe franco-falangista.

No és això el que estem veient ara, amiga Reis Bertral?

Com a expressió política dels sentiments i interessos d'aquest sector tan important del nostre país, els partits polítics nacionalistes s'han esfondrat, no per la voluntat palesa de la massa militant, sinó per la deserció i traïció dels nuclis dirigents. En la lluita contra el règim franco-falangista, per la República i una democràcia popular, per la pau, per la independència i sobirania d'Espanya i les llibertats de Catalunya, aquests partits han perdut llur fesomia i els catalans que ells representaven han estat lliurats a la confusió, a la desesperança, a la passivitat, amb gran dany de Catalunya i major profit de Franco.

En el sector extremista del nacionalisme, els dirigents, protegits i esperonats pels agents de l'Intelligence Service, crearen un Front Nacional que actuà i desaparegué segons les ordres dels imperialistes anglo-saxons. I, embolicat en aquesta trista aventura, Estat Català, el nucli més combatent nacionalista, que ha escrit pàgines honroses sota Primo de Rivera i al llarg de la guerra, on és? A l'interior, un titella del senyor Tarradellas arrossega el títol pels indret més empastifats de provocació i delació. I a l'exterior, molts dirigents van engrossint els grups americans «separats» de Catalunya, no ja separatistes.

En el sector més dretà, ¿què ha esdevingut i què és la Unió Democràtica, la fillola de la Lliga Regionalista, honorada pel sacrifici de Carrasco i Formiguera? Els seus dirigents han pactat amb Franco, han abonat totes les maniobres de capitulació i es proposen únicament arreplegar les desferres del país, organitzar-les, donar-los un nom al servei de la reacció espanyola i vaticana. Són els «herois» de la resistència patentada.

En el centre del moviment nacionalista, ¿què han fet, com actuen Acció Catalana i Esquerra Republicana? Acció Catalana ha accentuat la seva característica de partit aristocràtic, reclòs, allunyat de la massa, de les seves angixes i aspiracions. I Esquerra Republicana, donada l'actitud dels seus

dirigents, simbolitza la caiguda vertical del moviment nacionalista, petit-burgès, organitzat políticament. Sabem molt bé que molts militants i certs dirigents d'Esquerra Republicana a l'interior i a l'exterior serveixen amb fidelitat les ensenyances de Macià i Companys, han acceptat amb abnegació els sacrificis que la lluita contra el règim franco-falangista comporta. Però hem d'afirmar que, en el seu conjunt, el nucli dirigent d'Esquerra Republicana ha traït la memòria de Macià i Companys, ha abandonat el programa republicà i nacional, s'ha passat amb armes i bagatges al camp imperialista i antidemocràtic, de la conxorxa monàrquico-reaccionàrio-falangista al camp de l'anti-Espanya i de l'anti-Catalunya, de la guerra antisoviètica. Com podríem explicar-nos la política actual de la direcció i de la fugida organitzada de tants dirigents republicans.

Han retornat al país amb passaport franquista i aval falangista l'ex-ministre Estadella i l'ex-conseller Corachan; Pous i Pagès, ex-president del Consell Assessor que Companys organitzà quan cometé l'error de dissoldre el Govern de la Generalitat; els diputats Josep Compays, Bettestini, Soler i Bru, Rives, Soberano, Blasi, Dalmau, Madre, Lloret, Noguer i Comet, Rubió i Tudurí, Mora i Adserà, Romeva i Labal, Balard, Pla i Armengol; l'ex-governador Ametlla; l'ex-director general de presons, Tassis i Marca; l'ex-alcalde de Lleida, Vives, l'ex-alcalde de Tarragona, Castelló, i l'ex-alcalde de Tortosa, Benet; l'ex-alcalde de Terrassa, Morera; els ex-alcaldes de Manresa, Corbera i Marcet, i l'ex-comissari de la Generalitat a Lleida, Carrové; l'ex-secretari polític del president Macià, Alavedra; els ex-consellers de Barcelona Junyent i Ventalló; l'ex-jutge d'Igualada, Tolosa; l'ex-dirigent dels troskistes de Lleida, Comabella, etc.

Sabem que altres personatges tenen ja el passaport a la butxaca o el gestionen. Sabem que el mateix Carles Pi i Sunyer, emulant el pretendent Don Joan, ha confiat el seu fill hereu, un nacionalista rabiós en els temps «heroics» del Consell Nacional de Londres, a la benvolença dels falangistes de Barcelona. En les condicions del règim franco-falangista, aquests retorns són un insult imperdonable a les desenes i desenes de milers de catalans que han donat llur vida per Catalunya i la República, a les misèries i humiliacions del nostre poble. Són també l'expressió d'una política, no d'una política de combat, sinó de claudicació, de traïció. (...)

Catalunya té el dret a la separació. El reconeixement del dret, però, no suposa l'aplicació automàtica, obligatòria. En la nostra situació, l'exercici mecànic del dret de separació no resoldria el problema nacional, car no el podem ni hem de deslligar-lo del problema general de la Revolució democràtica espanyola. A més, la separació per la separació és una idea reaccionària ja que en el nostre cas concret, Catalunya, constituint-se en Estat independent, sortiria d'una òrbita d'explotació nacional per caure dins una altra igual o pitjor. Una tal «genial solució» ja ha tret l'orella diverses vegades. En el període d'exaltació ultranacionalista, Carles Pi i Sunyer va maldar perquè Catalunya tingués un petit racó en les golfes imperials britàniques, es va sentir cofoi de preveure uns catalans elevats a la categoria de sipais de Mr. Chamberlain, car a la Gran Bretanya manava aleshores Mir. Chamberlain. I fa ben poc temps que uns ultranacionalistes residents als Estats Units van sentir-se «cridats» a esdevenir els Quislings ² d'una Catalunya transformada en sub-Estat nord-americà, encasernant a cops de tralla uns catalans aixecats al suprem nivell humà dels pells-roges, dels indis mexicans, dels negres, dels mestissos i dels jueus que l'Oncle Sam estima tan paternalment. La separació per la separació no resol el problema nacional, perquè la pervivència de l'imperialisme comporta l'opressió nacional progressiva, àdhuc d'aquelles nacions que suara foren independents i sobiranes. (...)

En una Espanya mediatitzada o colonitzada, plaça d'armes dels imperialistes, cap dels nostres problemes no podria tenir solució. I únicament en una Espanya independent, la classe obrera i el poble de Catalunya podran satisfer llurs reivindicacions de classe i nacionals. I la lluita per la independència d'Espanya exigeix combatre a mort el règim franco-falangista, rebutjar amb intransigència absoluta tota combinació o maniobra reaccionària, l'objectiu de la qual no podria ésser altre que el de mantenir al poder les classes i les castes incompatibles amb Espanya, amb Catalunya, amb la Democràcia, barrar el pas a la Revolució democràtica i, per consegüent, a la solució del problema nacional. Car, donades l'experiència del passat i la realitat sagnant d'avui és evidentíssim que el problema nacional només podrà resoldre's en la mesura

² Quisling, polític noruec conegut per la seva col·laboració amb els invasors nazis. El seu nom esdevingué sinònim de traïdor. Nota de l'edició.

que la classe obrera i els seus aliats, la pagesia, la menestralia, la petita burgesia i els intel·lectuals progressius, prenguin possessió del poder polític i assegurin la transformació substancial de l'Estat. (...)

No hi ha manera, amiga Reis Bertral, de defugir la polarització. Amb les falòrnies hipòcrites de les terceres forces i dels principis purs i conductes impures no es va més que al deshonor i a noves derrotes. Deixem, doncs, la careta tartufiana als tartufians i cridem a nosaltres, als nostres rengles combatents tots els patriotes honorats, tots els catalans que volen acabar amb el malson actual i refer una Catalunya lliure en una Espanya independent.

Naturalment, la burgesia catalana i els seus criats no són un enemic feble. Tenim davant nostre un enemic intel·ligent, veterà de la lluita de classes. Un enemic que, valent-se de faistes i troskistes, maniobra en el camp obrer, que, valent-se de polítics esquerristes i nacionalistes, especula amb el moviment nacional. com sempre hem previst, el moviment nacional reprèn amb força. I la burgesia pretén, com en altres situacions històriques, prendre'n la direcció, no per desenvolupar-lo i dur-lo a la victòria, sinó per frenant-lo, per deformar-lo, per impedir que esdevingui el que ha d'ésser: un violent ferment revolucionari. Compta en aquests tasca amb l'ajut de Franco, de la Falange i dels monàrquics, de tota la trepa desclassada i traïdora. Intenta que a Catalunya el moviment nacional degeneri en actes negatius i eixorcs, anticastellanisme a la vegada que, a Madrid, els franco-falangistes desfermen els coneguts aldarulls anticatalans. Els primers fets d'aquesta activitat criminal ja s'han produït. Així és com darrerament, sense pretendre l'originalitat, posant les potes en les velles petjades, la burgesia catalana, els franco-falangistes, pretenen afeblir-nos i consolidar-se oposant uns pobles a altres pobles, enemistant uns pobles que sofreixen junts la mateixa secular tragèdia d'opressió. Com és de llei, en l'avantguarda de la reacció, tant catalana com espanyola, hi ha les jerarquies de l'Església catòlica, l'activitat de les quals a Catalunya i Euzkadi és sovint cridanerament «nacionalista». També, en aquests cas, es vol repetir la història i els draps vells van sortint per balcons i finestres a la caça de badocs i babaus, de clientela que ells suposen fàcil d'entabanar. En la qüestió nacional rumien també, doncs, imposar-nos la solució del canvi de façana. I la màquina ja roda. Aguirre –el Cambó dels bascos– i el Partit Nacionalista –la Lliga Regionalista

dels bascos— responent amb mansuetud «cristiana» a la repressió capitalista i clerical, ressusciten el *concierto económico* i es preparen a enterrar piadosament República i Estatut. Com els nostres nacionalistes, devots clients de la Galeuzca financera i política, comencen a sentir enyorança d'una petita Mancomunitat bona minyona i «catalana». Quina joia: el retorn al temps de les autonomies *bien entendidas*, d'una monarquia que donava cops de sabre als patriotes de cada 11 de setembre, i del Fossar de les Moreres!

No es podrà, però, fer marxar cap enrere la roda de la història. El present, facin el que facin, no tornarà. La correlació de forces ha canviat profundament. Avui tenim una classe obrera i el seu partit, el nostre gloriós PSU de C conscients de la seva missió històrica. El PSU de C i la classe obrera tenen en les seves mans la bandera nacional, resoltament i definitiva. I els nostres militants en els llocs de treball, a la ciutat i al camp, en els ateneus de cultura popular, d'esport i d'esbarjo, en les cooperatives, en els centres intel·lectuals universitaris, secundaris i tècnics, arreu, sabran organitzar un partit fort i dinàmic, sabran descobrir i denunciar les maniobres i les conxorxes de la reacció i dels seus turiferaris, incorporar a la lluita activa, al costat i sota la direcció de la classe obrera, la immensa massa de catalans que, essent antifranquistes intransigents, republicana conseqüent i nacional de convicció, no ha portat encara al combat tot el que ella és, tot el que ella pot i ha de donar. Sota la direcció de la classe obrera i del seu partit, el PSU de C, Catalunya en massa s'aixecarà unida fraternalment a tots els pobles hispànics, i aixafarà sense pietat el franco-falangisme, els reaccionaris de tot color, aventurers polítics desclassats i venals; restablirà la República i, amb les llibertats nacionals recobrades, marxarà sense desfallesces pel camí de la Revolució democràtica vers el socialisme.

I això serà així i no d'altra manera, perquè essent la llei immutable del moviment obrer alliberar els homes i els pobles de tota explotació opressió, l'interès de la classe obrera s'identifica amb l'interès nacional.

Accepteu, amiga Reis Bertral, la meva més cordial salutació.

Joan Comorera

El document complert es pot consultar a l'Arxiu Massip (Joan Comorera) de la Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona.